

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Тараса Шевченка»

Садова Наталя Олександрівна

УДК 37. (091)(4/9)

РОЗВИТКОК ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК НАУКИ В США (ДРУГА
ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки
011 – науки про освіту

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Глобалізаційні процеси, які відбуваються у світі, і охоплюють усі аспекти людської діяльності, зумовили підвищений інтерес фахівців до зарубіжного педагогічного досвіду, адже інтеграція України у світове товариство неможлива без знання головних тенденцій та закономірностей розвитку освіти у провідних країнах. У цьому контексті зростає значення порівняльно-педагогічних досліджень, порівняльної педагогіки як галузі наукового знання, яка почала активно розвиватися після отримання Україною незалежності. На важливості розвитку порівняльної педагогіки як науки наголошено у таких нормативних документах, як: Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті (2016), укази Президента України «Про забезпечення подальшого розвитку вищої освіти в Україні» (2008), «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні» (2008), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки та ін., головною метою яких є реформування й збагачення національної освітньої системи, інтеграція вітчизняної освіти у європейський та світовий педагогічний простір, сприяння консолідації української нації.

Саме ці завдання вирішує компаративістика як галузь наукового знання, яка покликана вивчати стан, закономірності й тенденції розвитку систем освіти, допомагати краще усвідомити пріоритети власної освіти на всіх її щаблях, забезпечувати цілісне бачення сучасних освітніх проблем і можливих шляхів їх вирішення у порівняльному аспекті в різних країнах світу.

Зокрема, порівняльна педагогіка, яка є самостійною галуззю наукового знання й має власний об'єкт, предмет, мету, завдання, принципи, закономірності й функції, суттєво впливає на сучасну освітню політику держав, сприяє формуванню світового освітнього простору, забезпечує діалог культур.

Одним із перспективних напрямів збагачення вітчизняної порівняльно-педагогічної теорії і практики є вивчення й творче використання зарубіжного досвіду в означеній галузі. У цьому плані значний інтерес для України становить досвід США, де акумулювався багатий теоретичний і практичний матеріал із питань освіти взагалі, й компаративістики зокрема. Варто також зазначити, що американські вчені є авторитетно компаративістською спільнотою, що значною мірою впливає на світовий загальнонауковий дискурс і збагачує порівняльно-педагогічний освітній простір прогресивними ідеями, концепціями та теоріями.

Аналіз як вітчизняної, так і зарубіжної науково-педагогічної літератури свідчить, що дослідники вивчали широкий спектр питань у галузі порівняльної педагогіки, зокрема: наукові теорії, концепції, що розкривають зміст, мету, завдання порівняльної педагогіки як науки на сучасному етапі (Б. Адамсон (B. Adamson), М. Брей (M. Bray), В. Вакуленко, Л. Ваховський, Б. Вульфсон, О. Галуц, К. Каліна, В. Капанова, З. Малькова, М. Манзон (M. Manzon), М. Мейсон (M. Mason), А. Сбруева, А. Троцко та ін.); положення та висновки щодо історичного розвитку порівняльної педагогіки як навчальної дисципліни в світі взагалі, й у США зокрема (К. Аллаф (K. Allaf), М. Брей (M. Bray), Д. Білсон (D. Wilson), Б. Джонстоун (B. Johnstone), М. Екштейн (M. Eckstein), Х. Лісковацька, О. Локшина, Г. Ной (H. Noah), В. Раст (V. Rust), А. Сбруева, Т. Ярив-Машал (T. Yariv-Marshall)); особливості освітніх світових систем (Р. Арнов

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Каліна Катерина Євгенівна,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
доцент кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор

Фазан Василь Васильович,

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
професор кафедри загальної педагогіки і андрагогіки;

кандидат педагогічних наук

Ремізаницева Катерина Олександрівна,

Військовий інститут танкових військ

НТУ «Харківський політехнічний інститут»,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін.

Захист відбудеться «03» листопада 2020 р. о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.03 ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» за адресою: 93400, Луганська обл., м. Северодонецьк, вул. Лисичанська, 1, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1)

Автореферат розіслано «02» жовтня 2020 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Н. В. Мордовцева

(R. Apove), О. Джурицький, І. Кендел (I. Kandel), В. Корсунов, К. Кузьміна, З. Малькова, М. Соколова, М. Родіонов, І. Хайруллин, Б. Холмс (B. Holms), Ш. Уолхутер (S. Wolhuter), Н. Хенс (H. Hens), І. Яценко; особливості організації порівняльно-педагогічних досліджень (К. Бражник, Дж. Графф (J. Graaff), В. Корсунов, Р. Едвардс (E. Edwards), М. Екштейн (M. Eckstein), В. Ламберт (W. Lambert), Г. Ной (H. Noah), В. Раст (V. Rust), І. Тагунова, Б. Холмс (B. Holms), Дж. Хоукінс (J. Hawkins), Г. Штайнер-Хамсі (G. Steiner-Khamsi)); методологічні вимоги до організації педагогічних досліджень взагалі й компаративних зокрема (В. Брехм (W. Brehm), Л. Ваховський, Б. Вульфсон, Н. Лавриченко, Р. Метьюз (R. Mathews), І. Сілова (I. Silova), А. Сбруева, О. Сухомлинська та ін.).

Актуальність і доцільність обраної теми дослідження посилюються необхідністю розв'язання виявлених *суперечностей* між: потребою в удосконаленні змісту сучасної порівняльної педагогіки як галузі наукового знання й остаточно невизначеністю її провідних категорій (об'єкт, предмет, мета, завдання, підходи, принципи, методологічні засади); накопиченим цінним досвідом розвитку компаративістики як науки в США і відсутністю неупередженого його узагальнення з метою творчого використання в Україні; необхідністю у визначенні перспективних напрямів організації національних компаративних досліджень і недостатньою вивченістю стану порівняльної педагогіки як науки в США.

Отже, суспільна значущість і актуальність проблеми, недостатня її розробленість, необхідність подолання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження «**Розвиток порівняльної педагогіки як науки в США (друга половина XX століття)**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки («Підготовка викладацьких кадрів для середньої та вищої школи в науково-педагогічній спадщині вітчизняних і зарубіжних педагогів, діячів освіти і культури XIX – початку XXI століття») (державний реєстраційний номер 0111U006445) Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Тема затверджена вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 6 від 23.12.2011 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 6 від 19.06.2012 р.).

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні етапів і виявленні основних тенденцій розвитку порівняльної педагогіки як науки в США в другій половині XX століття.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. З'ясувати ступінь наукової розробки досліджуваної проблеми.
2. Визначити сутність і структуру базових понять дослідження.
3. Проаналізувати витоки становлення компаративістики в США.
4. Науково обґрунтувати етапи та виявити провідні тенденції розвитку порівняльної педагогіки як науки в США в другій половині XX століття.

5. Визначити перспективи творчого використання американських ідей та досвіду в галузі компаративістики в умовах становлення національної освітньої стратегії в Україні.

Об'єкт дослідження – порівняльна педагогіка як галузь наукового знання в США.

Предмет дослідження – процес розвитку порівняльної педагогіки як самостійної галузі знань у США в другій половині XX століття.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період другої половини XX століття. Вибір *нижньої межі* (1950 р.) пов'язаний із: прийняттям законодавчих актів, зокрема «Акту про Національний науковий фонд» (1950 р.), який суттєво вплинув на розвиток порівняльної педагогіки як науки в США; інтенсивною розробкою в США категоріального апарату порівняльної педагогіки як науки; визначенням методології досліджуваної галузі; створенням міжнародних агенцій із питань компаративістики; виданням спеціальної літератури. *Верхня хронологічна межа* (1999 р.) зумовлена соціально-економічними, політичними та культурними зрушеннями в США (глобалізаційні процеси в науковому просторі, зміни в національних освітніх пріоритетах, широкі міжнародні зв'язки, введення курсу порівняльної педагогіки до університетської освіти, інтенсивний розвиток наукової галузі тощо), які призвели до перегляду провідних категорій порівняльної педагогіки як науки.

Для розв'язання поставлених завдань використовувались такі **методи дослідження**: *загальнонаукові* (аналіз, систематизація, класифікація, узагальнення, порівняння), що дозволило систематизувати та порівняти погляди як вітчизняних, так і зарубіжних учених на досліджувану проблему; *проблемно-цільового аналізу* законодавчих і нормативних актів, матеріалів періодичної преси та мережі Інтернет із зазначеної проблематики з метою з'ясування ступеня наукової розробки досліджуваної проблеми; *історичні* (хронологічний, історико-типологічний, логіко-історичний), які дали змогу розкрити витоки ідей порівняльної педагогіки як науки в США, дозволили розглянути зазначену проблему в динаміці, змінах і часовій послідовності, виявити основні тенденції розвитку представленої науки в США; *прогностичний метод* для визначення перспектив творчого використання педагогічно цінних ідей і досвіду США в галузі компаративістики в умовах становлення національної освітньої стратегії України.

Джерельну базу дослідження становлять:

– *законодавчі та нормативні документи* США, які регулювали розвиток порівняльної педагогіки як науки в досліджуваній період: «Акт про Національний науковий фонд» (1950 р.), «Закон про національний захист освіти» (1958 р.), «Закон Фулбрайта-Хейса» (1961 р.), «Міжнародний Закон про Освіту» (1966 р.), «Національні освітні цілі» (1989 р.), «Америка 2000: стратегія освіти» (1991 р.), «Цілі 2000: навчити Америку» (1994 р.) та ін.;

– *матеріали дослідницьких центрів* (Центр порівняльно-педагогічних досліджень (університет Гонконгу); Центр міжнародної освіти (університет Торонто); Центр порівняльних та міжнародних досліджень в освіті (Брістольський університет) і *освітні програми* (Програма міжнародної й порівняльної освіти (Педагогічний коледж при Колумбійському університеті); Програма міжнародної

порівняльної освіти (Стенфордський університет); Програма порівняльної та міжнародної освіти (університет Пенсільванії) та ін.), які займалися питаннями компаративістики;

– *історико-педагогічна література* фондів Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського (м. Київ), Державної науково-педагогічної бібліотеки України (м. Київ), Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, Наукової бібліотеки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, дисертації, автореферати дисертацій та монографії з питань розвитку теорії та практики компаративістики в США та Україні;

– *матеріали періодичних видань* досліджуваного періоду із зазначеної проблематики: «Педагогіка», «Педагогіка вищої школи», «Педагогіка і школа за рубежом», «Педагогічна думка», «Шлях освіти», «Порівняльно-педагогічні студії», «Український педагогічний журнал», «Порівняльна професійна педагогіка», «International Review of Education» (Міжнародний огляд освіти), «Current Issues in Comparative Education» (Поточні питання порівняльної освіти), «Comparative Education» (Порівняльна освіта), «Comparative Education Review» (Огляд порівняльної освіти), «European Education» (Європейська освіта), «Educational Research» (Дослідження в галузі освіти), «Canadian and International Education» (Канадські та міжнародні дослідження), «Prospects: quarterly review of comparative education» (Перспективи: щоквартальний огляд порівняльної освіти);

– *матеріали офіційних сайтів* американських університетів (Стенфордський, Колумбійський, Гарвардський, Чикагський, Лос-Анджелеський, Пітсбургський, Пенсільванії та ін.) і бібліотеки Колумбійського університету.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що *вперше* комплексно відтворено історію розвитку порівняльної педагогіки як науки в США в другій половині XX століття, а саме:

– розкрито витoki (суспільно-політичні, економічні, історичні) становлення американської порівняльно-педагогічної теорії й практики;

– охарактеризовано внесок американських фахівців (Ф. Алтбах (Ph. Altbach), А. Андерсон (A. Anderson), Б. Барбер (B. Barber), Дж. Бірдей (G. Bereday), В. Брікман (W. Brickman), У. Дуглас (W. Douglas), Р. Едвардз (R. Edwards), М. Екштейн (M. Eckstein), Е. Елштейн (E. Epstein), І. Іліч (I. Illich), А. Казаміас (A. Kazamias), І. Кендел (I. Kandel), Б. Кук (B. Cook), Ф. Кумбс (Ph. Coombs), Р. Мур (R. Moore), Г. Ной (H. Noah), Р. Уліх (R. Ulich), С. Хайт (S. Height), Дж. Холт (J. Holt) та ін.) у розробку провідних категорій порівняльної педагогіки як галузі наукового знання, визначення її методологічних засад, з'ясування зв'язків компаративістики з іншими науками про людину;

– виявлено і схарактеризовано провідні тенденції розвитку порівняльної педагогіки як науки в США на кожному з об'єктованих етапів: 1950-1970 рр. – етап визнання порівняльної педагогіки як науки в США (розроблення низки нормативних документів щодо розвитку компаративістики; започаткування різноманітних інституцій та кафедр при університетах, котрі займалися

проблемами порівняльної педагогіки; посилення зв'язків порівняльної педагогіки з іншими науками про людину; чітке визначення предмета, об'єкта, мети, завдань, закономірностей розвитку порівняльної педагогіки як науки; неузгодженість щодо визначення методологічних засад досліджуваної галузі; масове впровадження педагогічних подорожей і спостережень та ін.); 1971–1999 рр. – етап збагачення змісту порівняльної педагогіки як науки в США (вплив глобалізації та інтернаціоналізації на всі сфери людської діяльності; прийняття нових законодавчих актів щодо розвитку освіти; зростання міжнародних зв'язків; розширення мети, завдань, збагачення об'єкта і предмета порівняльної педагогіки; більш чітке визначення її суті, провідних функцій, підходів до проведення порівняльно-педагогічних досліджень та ін.);

– окреслено перспективи творчого використання американських педагогічно-ціннісних ідей та досвіду компаративістики в сучасних умовах розвитку української держави (залучення приватних осіб та асоціацій щодо подальшого розвитку та збагачення порівняльно-педагогічних досліджень; розробка нових програм, стандартів і особливостей національної системи навчання й виховання з урахуванням досвіду провідних зарубіжних країн взагалі й США зокрема; запровадження нових освітніх моделей, що вимагає доповнення, переосмислення й формулювання нових закономірностей та принципів досліджуваної галузі та ін.);

– уточнено провідні категорії порівняльної педагогіки як науки (предмет, об'єкт, мета, завдання, закономірності, методологічні засади, принципи, напрями).

До наукового обігу введено невідомі та маловідомі матеріали, документи, факти й теоретичні положення, пов'язані з розвитком порівняльної педагогіки як галузі наукового знання в США в досліджуваних хронологічних межах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання основних положень дисертації для подальших наукових розвідок у галузі компаративістики.

Результати дисертаційної роботи *впроваджені* в навчально-виховний процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 2292/01 від 22.10.2019 року), Харківського національного університету внутрішніх справ (акт № 864 від 26.09.2019 року) та в діяльність Науково-дослідного інституту публічного права (м. Київ) (акт № 45-27/53 від 09.10.2019 року).

Матеріали дослідження *можуть бути використані* в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти під час викладання курсів «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Педагогіка вищої школи»; у процесі розробки курсів за вибором, написанні підручників, навчальних посібників, іншої навчально-методичної літератури; у процесі організації науково-дослідної роботи студентів, магістрантів і викладачів.

Особистий внесок автора в працях, написаних у співтворстві, полягає в теоретичному обґрунтуванні основних ідей і положень досліджуваної проблеми та в науковій обробці отриманих результатів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати й висновки виконаної роботи доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного

університету імені Г. С. Сковороди (2011-2019); оприлюднено на науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема: *міжнародних* – «Савремене тенденције у наставним и ваннаставним активностима на учитељским (педагошким) факултетима» (Сербія, 2013), «Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи» (Умань, 2017, 2018), «Актуальні проблеми сучасної психодіагностики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти» (Умань, 2018); «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (Харків, 2019), «Личность. Образование. Общество. Формирование педагога будущего: от компетентности к самореализации» (Гродно, 2019); Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика (Харків, 2019); Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи (Харків, 2020); *всукраїнських* – «Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського» (Харків, 2019); *регіональних* – «Педагогічна спадщина А. С. Макаренка» (Харків, 2012), «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2012), «Педагогічна спадщина А. С. Макаренка. Минуле і сучасність» (Харків, 2013); «Науково-виховна спадщина В. О. Сухомлинського: досвід та перспективи» (Харків, 2012, 2019).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 13 публікаціях (12 – одноосібні), серед яких 6 статей надруковано в наукових фахових виданнях України, 1 – у міжнародному періодичному виданні та 6 тез доповідей – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (252 найменувань, із них 149 – іноземною мовою). Дисертацію доповнено 2 додатками, розміщеними на 4 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 230 сторінок, із них основного тексту – 181 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання, окреслено методи та представлено джерельну базу дисертації, її хронологічні межі; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів; надано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі «**Розвиток порівняльної педагогіки у США як науково-педагогічна проблема**» на підставі вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел, а також дисертаційних праць проаналізовано ступінь розробленості проблеми; схарактеризовано витоки порівняльної педагогіки як науки в США; з'ясовано суть та структуру порівняльної педагогіки як галузі наукового знання.

Аналіз монографій, навчальних посібників, статей і дисертацій дав можливість визначити ступінь наукової розробленості проблеми розвитку порівняльної педагогіки як науки в США в другій половині ХХ століття. Як засвідчив науковий пошук, осмислення питання, що вивчається, відбувалось у таких основних напрямках: праці, в яких визначено окремі категорії (об'єкт, предмет, мета, завдання, принципи, методи) порівняльної педагогіки як галузі наукового знання й особливості організації та проведення порівняльно-

педагогічних досліджень (К. Бражнік, Б. Вульфсон, А. Василюк, О. Галуз, Дж. Граф (J. Graaf), Р. Едвардз (R. Edwards), А. Дженніфер (A. Jennifer), В. Капранова, К. Корсак, В. Корсунов, Н. Лавриченко, О. Локшина, В. Ламберт (W. Lambert), З. Малькова, Г. Ной (H. Noah), А. Сбруєва, А. Троцко, І. Тагунова, Б. Холмс (B. Holmes), А. Чех, С. Цюра, Г. Штайнер-Хамсі (G. Steiner-Khamisi), Л. Штефан, Н. Яковець та ін.); наукові розвідки вітчизняних (Х. Лісковацька, О. Локшина, А. Сбруєва, Т. Ярив-Машал та ін.) і зарубіжних (К. Аллаф (K. Allaf), М. Брей (M. Bray), Д. Вілсон (D. Wilson), Б. Джонстоун (B. Johnstone), М. Екштейн (M. Eckstein), Г. Ной (H. Noah), В. Раст (V. Rust) та ін.) фахівців, у яких представлена специфіка становлення та розвитку компаративістики як в Україні, так і в провідних країнах світу; публікації, у яких розглядаються особливості інституалізації порівняльної педагогіки та взаємозв'язок компаративістики з іншими науками про людину (Р. Арнов (R. Arnow), М. Брей (M. Bray), Е. Свінг (E. Swing), А. Теодорович та ін.); наукові розвідки, в яких порушується проблема визначення змісту порівняльної педагогіки як навчальної дисципліни (Б. Вульфсон, З. Малькова).

Проведений науковий пошук засвідчив, що, незважаючи на широкий і різноманітний спектр досліджуваних питань, у сучасному науковому просторі відсутні дослідження, в яких була б представлена цілісна характеристика розвитку порівняльної педагогіки як науки в США в другій половині ХХ століття, що й зумовило науковий пошук у відповідному напрямі.

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить, що порівняльна педагогіка є самостійною галуззю педагогічного знання, має власний предмет, об'єкт, мету, завдання, методологічні підходи, принципи, закономірності, виконує певні функції, послуговується різноманітними методами наукового пізнання, тісно пов'язана з такими науками про людину, як психологія, філософія, соціологія, економіка, політологія, історія тощо.

У процесі наукового пошуку з'ясовано, що становлення та подальшому розвитку порівняльної педагогіки як науки в США сприяли: організація мандрівок та проведення експедицій із метою вивчення зарубіжних освітніх систем; зміцнення міжнародних зв'язків США з іншими країнами світу; введення до наукового обігу терміну «порівняльна педагогіка» (1817 р.); активна діяльність американських дослідників – Джона Гріскома (J. Griscome), Александра Далласа Бейча (A. Dallas Bache), Вільяма Гарріса (W. Harris), Хораса Манна (H. Mann), Генрі Барнарда (H. Barnard), Кельвіна Стоу (C. Stow) та ін.; масове проведення у другій половині ХІХ століття міжнародних наукових конгресів; видання спеціального «Американського Журналу Освіти» (1853 р.); створення в США Національної освітньої асоціації (1858 р.) та Департаменту Освіти (1867 р.); заснування агенцій, які збирали і розповсюджували інформацію щодо стану міжнародної освіти – Відділ Освіти Об'єднаних Штатів (1867 р.), Музей педагогіки в Парижі (1879 р.), Відділ Спеціальних Досліджень і Звітів у Лондоні (1895 р.); розробка професором Вільямом Пейном (Мічиганський університет) перших лекцій, присвячених школам і освітнім системам Європи (1887 р.); запровадження в університетську освіту порівняльної педагогіки як навчальної дисципліни (1899 р.); видання першого підручника з порівняльної педагогіки (1918 р.);

заснування Американської асоціації освітніх досліджень (1916 р.); відкриття на початку XX століття дослідницьких інститутів і центрів у різних країнах світу; започаткування у США програм із порівняльної та зарубіжної педагогіки; видання Колумбійським університетом «Педагогічного щорічника» (1924 - 1944 рр.) та журналу «Міжнародний огляд освіти» (1933 р.); діяльність різноманітних агенцій у галузі освіти (Міжнародне Бюро Освіти (1925 р.), Американський національний комітет із питань інтелектуальної співпраці (1926 р.), Світовий банк (1944 р.), ЮНЕСКО (1945 р.)); проведення Консультативним Комітетом США щорічних зборів із порівняльної освіти (починаючи з 1935 р.).

У другому розділі «**Етапи і провідні тенденції розвитку порівняльної педагогіки як науки в США (друга половина XX століття)**» на основі аналізу науково-педагогічних джерел, праць американських дослідників, нормативно-правової бази науково обґрунтовано етапи та виявлено провідні тенденції розвитку порівняльної педагогіки як науки в США в другій половині XX століття; визначено перспективи творчого використання американських ідей та досвіду в галузі компаративістики в умовах становлення національної освітньої стратегії в Україні.

Проведений історико-педагогічний пошук дав можливість у межах періоду, який вивчається, виокремити два етапи розвитку порівняльної педагогіки як науки в США: I етап (1950 - 1970 рр.) - етап визнання порівняльної педагогіки як науки; II етап (1971 - 1999 рр.) - етап збагачення змісту порівняльної педагогіки як науки. Критеріями для визначення етапів стали суспільно-політичні, економічні, організаційно-педагогічні чинники, які привели до перегляду предмета, об'єкта, мети, завдань, методологічних засад, методів, теорій, принципів, підходів до порівняльної педагогіки як науки.

З'ясовано, що на першому етапі визнання порівняльної педагогіки як науки в США сприяли: прийняття низки нормативних документів («Акт про Національний науковий фонд» (1950 р.), «Закон про національний захист освіти» (1958 р.), Закон Фулбрайта-Хейса (1961 р.), Міжнародний Закон про Освіту (1966 р.); визнання суперечностей між існуючими потребами суспільства, і тими, які надає освітня система; започаткування різноманітних інституцій (Товариство Порівняльної Педагогіки (1956 р.), Організація економічного співробітництва й розвитку (1961 р.), Товариство Порівняльної педагогіки та Міжнародної освіти США (1968 р.), Центр з питань досліджень та інновацій у галузі освіти (1968 р.), Американська Асоціація порівняльної педагогіки (1969 р.), Міжнародна Рада товариств порівняльної педагогіки (1970 р.); заснування кафедр при університетах (Мічиганському, Чиказькому, Каліфорнійському), котрі займалися проблемами порівняльної педагогіки; публікація компаративістських видань («Огляд порівняльної педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Міжнародний огляд освіти»).

Як свідчить проведене дослідження, на процес розвитку порівняльної педагогіки як науки в США значно вплинула й діяльність таких благодійних організацій, як Корпорація Карнегі та Фонд Форда, котрі першими стали надавати університетам кошти для проведення міжнародних досліджень.

Виявлено, що визнання порівняльної педагогіки як науки на досліджуваному етапі сприяли теоретичні напрацювання А. Андерсона (A. Anderson), Дж. Бірдей

(G. Bereday), В. Брікмана (W. Brickman), М. Екштейна (M. Eckstein), Е. Епштейна (E. Epstein), І. Ілліча (I. Illich), І. Кендела (I. Kandel), Б. Кука (B. Cook), Ф. Кумбса (Ph. Coombs), Р. Мура (R. Moore), Г. Ноя (H. Noah), Р. Уліха (R. Ulich), С. Хайта (S. Height), Дж. Холта (J. Holt) та інших дослідників.

Доцільно також звернути увагу на те, що на етапі, який вивчається, серед науковців не існувало єдиного підходу до визначення порівняльної педагогіки як самостійної галузі наукового знання. Під порівняльного педагогікою фахівці розуміли науку, яка: здійснювала порівняння різних філософій освіти, що засноване не лише на теоріях, а й на реальних освітніх практиках (І. Кендел (I. Kandel)); аналізувала освітні, соціальні, політичні, економічні, культурні й ідеологічні проблеми з метою зрозуміти чинники, що лежать в основі подібностей і розбіжностей різних освітніх систем (В. Брікман (W. Brickman)); проводила аналітичне дослідження зарубіжних освітніх систем (Дж. Бірдей (G. Bereday)); здійснювала порівняння структури, цілей, методів і досягнень різних освітніх систем, вивчала взаємозв'язки цих освітніх систем та їх елементів (А. Андерсон (A. Anderson), Г. Ной (H. Noah), М. Екштейн (M. Eckstein)).

Досліджуваний етап також позначився посиленням зв'язків порівняльної педагогіки з іншими науками про людину (філософія, соціологія, історія, антропологія, політологія), використанням теорій та методів зазначених наук під час організації порівняльно-педагогічних досліджень (Дж. Бірдей (G. Bereday), В. Брікман (W. Brickman), І. Кендел (I. Kandel), Р. Уліх (R. Ulich)), суперечностями щодо визначення методологічних засад досліджуваної галузі, широким визнанням індуктивного та дедуктивного методів наукового пізнання, критикою щодо використання в компаративістиці історико-філософського методу (А. Андерсон (A. Anderson), Дж. Бірдей (G. Bereday), М. Екштейн (M. Eckstein), А. Казаміас (A. Kazamias), Г. Ной (H. Noah)), обґрунтуванням порівняльного методу та його структури (Дж. Бірдей (G. Bereday), Г. Ной (H. Noah), М. Екштейн (M. Eckstein)), визначенням вимог до науковця (Дж. Бірдей (G. Bereday)), виокремленням чинників, які мають бути обов'язково враховані при проведенні порівняльно-педагогічного дослідження (історичні, політичні, економічні, суспільні, географічні, адміністративні) (Дж. Бірдей (G. Bereday)), активним проведенням крайнознавчих досліджень (А. Моельман (A. Moelmaan), Дж. Русека (G. Rusek), М. Чемберс (M. Chambers)).

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що цей етап характеризувався визначенням предмета (вивчення педагогічних явищ окремої країни і встановлення взаємозалежностей між освітніми, історичними, соціальними, економічними чинниками), об'єкта (стан освіти різних країн світу), закономірностей (автономність досліджуваної галузі; залежність розвитку порівняльної педагогіки від розвитку суспільства й суспільних наук) порівняльної педагогіки як науки; з'ясуванням її провідних принципів (науковості; послідовності проведення порівняльно-педагогічного дослідження; рівних можливостей у галузі освіти незалежно від соціального стану або приналежності до расової або етнічної групи) (А. Андерсон (A. Anderson), М. Брей (M. Bray), Р. Кідд (R. Kidd), І. Кендел (I. Kandel)); використанням емпіричних методів у галузі освіти (А. Андерсон (A. Anderson)); масовим проведенням педагогічних подорожей і спостережень.

Установлено, що на етапі визнання порівняльної педагогіки як науки американськими дослідниками були чітко визначені її мета (використання освіти для модернізації суспільства взагалі) і завдання (визначення методологічних засад компаративістики; надання інформації щодо освітніх систем інших країн світу; визначення ефективних методів проведення порівняльно-педагогічних досліджень; розуміння освітніх систем, які існують у власній країні; пропаганда і вдосконалення викладацької порівняльної педагогіки у коледжах і університетах; заохочення наукових досліджень у галузі компаративістики; сприяння обміну науковцями і вивченню освітніх систем провідних країн світу; співпраця зі спеціалістами інших галузей для пояснення освітніх подій; організація Всесвітніх конгресів товариств порівняльної педагогіки; визначення місця порівняльної педагогіки серед інших наук про людину; організація міжнародної освіти викладачів та ін.) (А. Андерсон (A. Anderson), М. Брей (M. Bray), Р. Кідд (R. Kidd), І. Кендел (I. Kandel), Е. Свінг (E. Swing)).

Як свідчить проведене дослідження, визнання порівняльної педагогіки як науки на визначеному етапі сприяли: Школа міжнародних відносин (1950 р.), Педагогічний коледж Колумбійського університету (1957 р.) (упроваджував елементи зарубіжної педагогіки в усі програми, які викладались у коледжі), діяльність американських благодійних організацій (надавали стипендії для проведення досліджень у зарубіжних країнах), конференції з компаративістики (проводились з 1954 р.).

З'ясовано, що на першому етапі розвитку порівняльної педагогіки як науки в США (1950 – 1970 рр.) компаративістські дослідження проводились за такими напрямками: з'ясування суті порівняльної педагогіки як науки та визначення її методологічних засад; пошук ефективних моделей організації освіти; вивчення стану освіти країн, які розвиваються; проведення країнознавчих та мовних досліджень; з'ясування чинників (політичні, соціально-економічні, культурні, релігійні тощо), які зумовили стан освіти в певній країні та ін.

У цілому позитивно оцінюючи розвиток порівняльної педагогіки як науки в США на окресленому етапі, звертаємо увагу і на окремі недоліки, а саме: обмежене використання методів суспільних наук; відсутність єдиної методології проведення порівняльно-педагогічних досліджень та тісної співпраці представників різних галузей наук, недостатня кількість праць порівняльного характеру двох і більше країн.

У дисертації виявлено провідні тенденції другого етапу – етапу збагачення змісту порівняльної педагогіки як науки (1971 – 1999 рр.). Науковий пошук засвідчив, що специфіка цього етапу, порівняно з попереднім, зумовлена впливом глобалізації та інтернаціоналізації на всі сфери людської діяльності, прийняттям американським урядом нових законодавчих актів (Закон рівних освітніх можливостей (1974 р.), «Національні освітні цілі» (1989 р.), «Америка 2000: стратегія освіти» (1991 р.), «Цілі 2000: навчити Америку» (1994 р.)), розмежуванням термінів «інтернаціоналізація», «глобалізація», «порівняльна» і «зарубіжна педагогіка», подальшим зростанням міжнародних зв'язків, бажанням покращення власної освітньої системи за зразком зарубіжної практики, популярністю порівняльної педагогіки як галузі наукового знання.

Створенню підручнта для подальшого розвитку порівняльної педагогіки як науки на другому етапі (1971–1999 рр.) сприяли праці Б. Адамсона (B. Adamson), Ф. Альтбаха (Ph. Altbach), Р. Арнова (R. Arnowe), Дж. Бірдей (G. Bereday), Д. Вілсона (D. Wilson), М. Екштейна (M. Eckstein), Г. Келлі (G. Kelly), І. Кендела (I. Kandel), Е. Кінга (E. King), В. Клафкі (V. Klafki), В. Маллінсона (W. Mallinson), Г. Ноя (H. Noah), Ф. Рінгера (Ph. Ringer), В. Раста (V. Rust), П. Росселло (P. Rossello), М. Томаса (M. Thomas), В. Холлза (W. Halls), Б. Холмеа (B. Holms), Дж. Хоукінса (J. Hawkins) та деяких інших американських фахівців.

Зазначені фахівці визначили мету, предмет, об'єкт та провідні завдання порівняльної педагогіки як галузі наукового знання (М. Брей (M. Bray), Дж. Бірдей (G. Bereday), І. Кендел (I. Kandel), Г. Ной (H. Noah), П. Росселло (P. Rossello), Б. Холмс (B. Holms)), обґрунтували значення порівняльної педагогіки для батьків, викладачів, керівників навчально-виховних закладів, політиків, міжнародних агентцій (Б. Адамсон (B. Adamson), М. Брей (M. Bray), Д. Вілсон (D. Wilson), М. Мэсон (M. Mason)); наголосили на важливості проведення внутрішньонаціональних порівнянь (Р. Арнов (R. Arnowe), Г. Філіп (H. Philip)), дали визначення компаративістики як галузі наукового знання (А. Андерсон (A. Anderson), В. Брікман (W. Brickman), Дж. Бірдей (G. Bereday), М. Екштейн (M. Eckstein), Е. Елштейн (E. Epstein), І. Кендел (I. Kandel), Г. Ной (H. Noah)), розмежували поняття порівняльної (comparative) і зарубіжної (international) педагогіки, визначили їх особливості (Б. Брікман (W. Brickman), Д. Вілсон (D. Wilson), М. Кросслі (M. Crossley), В. Раст (V. Rust), Р. Уліх (R. Ulich), С. Фрейзер (S. Fraser)), окреслили проблеми, які притаманні розвитку порівняльної педагогіки як науки в США (Ф. Альтбах (Ph. Altbach), Г. Келлі (G. Kelly)).

Установлено, що на визначеному етапі (1971 – 1999 рр.) порівняльна педагогіка в США дещо розширила свою мету (підвищення якості життя американських громадян шляхом обміну освітніми знаннями, педагогічним досвідом) (П. Кубов (P. Cubow), П. Фоссум (P. Fossum)), завдання (з'ясування загальних рис, подібностей і відмінностей між порівнюваними освітніми системами; надання допомоги у розвитку освітніх інституцій і практик; планування й прогнозування освіти у різних країнах світу; допомога у плануванні освітніх програм, виборі методів навчання та організації освітньої діяльності) (Дж. Бірдей (G. Bereday), І. Кендел (I. Kandel), Г. Ной (H. Noah), П. Росселло (P. Rossello), Б. Холмс (B. Holms)), збагатила власний об'єкт (освіта у глобальному, регіональному та національному вимірі) (Дж. Бірдей (G. Bereday), Г. Ервін (H. Erwin)) і предмет (від вивчення педагогічного досвіду окремого навчального закладу до проєктів загальноєвропейського і світового рівнів) (Е. Елштейн (E. Epstein), І. Кендел (I. Kandel), Г. Ной (H. Noah)), набула більш чіткого визначення (галузь наукового знання, спрямована на проведення досліджень, пов'язаних із зарубіжними освітніми системами, виявлення подібностей та розбіжностей між освітніми системами) (Р. Арнов (R. Arnowe), Д. Вілсон (D. Wilson), Е. Елштейн (E. Epstein), М. Манзон (M. Manzoni), М. Томас (M. Thomas)).

Також на етапі, який вивчається, на відміну від попереднього, були визначені провідні функції порівняльної педагогіки як науки (описова, пояснювальна,

оцінювальна, реформувальна, удосконалювальна, інноваційна, гуманістична (Дж. Бірдей (G. Bergday), М. Брей (M. Bray), Л. Вуд (L. Wood), Г. Ной (H. Noah)); окреслені підходи до проведення порівняльно-педагогічних досліджень (історико-філософський, національного характеру, культурологічний, проблемний, кількісний, економічний, суспільних наук (Е. Кінг (E. King), В. Маллінсон (V. Mallinson), В. Холлс (W. Halls), Б. Холмс (B. Holms)).

Досліджуваному етапу також притаманні: відсутність єдиної універсальної методології, яка б могла бути застосована у порівняльно-педагогічній практиці (Ф. Алтбах (Ph. Altbach), Б. Барбер (B. Barber), Р. Едвардз (R. Edwards), У. Дуглас (W. Douglas), А. Казаміас (A. Kazamias)); залучення до порівняльної педагогіки різних методів наукового пізнання, починаючи від опитування, огляду літератури, історичних досліджень, аналізу змісту, інтерв'ю, анкетування та спостереження (М. Брей (M. Bray), А. Вайзмен (A. Wiseman), Ш. Мазерлі (Sh. Matherly), М. Томас (M. Thomas)); широке використання методів інших наук про людину; розширення принципів порівняльної педагогіки як науки (принцип об'єктивності; порівняння та зіставлення; принцип діалектичного підходу до вивчення зарубіжного досвіду; принцип відповідності освітніх методів та технологій науковим методам пізнання) (Р. Арнов (R. Arnow), Е. Екштейн (E. Eckstein), Г. Ной (H. Noah)); виокремлення провідних напрямів дослідження (соціологічний; міждисциплінарний; прогностичний) (В. Раст (V. Rust), Дж. Хоукінс (G. Hawkins)).

Необхідно також звернути увагу на те, що на другому етапі (1971–1999 рр.) – збагачення змісту порівняльної педагогіки як науки (1971–1999 рр.) – розширюються напрями проведення порівняльно-педагогічних досліджень. До зазначених напрямів належали: гендер та освіта; співробітництво в галузі розвитку, планування та управління освітою; міжнародне поширення знань; міжнародний обмін студентами; глобалізація освіти; освіта в багатокультурному соціумі; безперервна освіта; диверсифікація освіти; виховання творчої компетентної особистості; модернізація методів навчання; розвиток педагогічної науки в зарубіжних країнах; еволюція систем управління освітою; модернізація змісту загальної освіти; умови підвищення якості освіти; оцінка навчальних досягнень учнів; підготовка педагогічних кадрів; стан, закономірності та основні тенденції розвитку педагогіки й освіти та ін.

З'ясовано, що практичною реалізацією ідей компаративістики на другому етапі, як і на попередньому, займалося Товариство Порівняльної та Міжнародної Освіти. До нових організацій на досліджуваному етапі, які вступали спонсорами міжнародних програм, співпрацювали з іншими країнами, а також брали активну участь у роботі міжнародних організацій, дослідницьких проєктах і заходах, поширенні ідей порівняльної педагогіки і міжнародної педагогіки світом, сприяли співробітництву фахівців із порівняльної педагогіки з різних країн і стимулювали створення професійних асоціацій компаративістів, організовували науково-дослідні проєкти, надавали кошти на видання різноманітних книг, проводили Всесвітні конгреси, форуми для обміну інформацією, сприяли плануванню, проведенню та фінансуванню досліджень, належали: Департамент освіти США (1980 р.), Рада міжнародних порівняльних досліджень у галузі освіти (1988 р.), Міжнародна Рада товариств порівняльної педагогіки (1996 р.).

До провідних чинників, які гальмували активний розвиток порівняльної педагогіки як науки в США на досліджуваному етапі, віднесено: велику кількість різноманітних напрямів дослідження; відсутність єдиної методології для організації порівняльно-педагогічних досліджень.

Аналіз розвитку порівняльної педагогіки як науки в США (друга половина XX століття) дозволяє дійти висновку, що одна група американських теоретично обґрунтованих і практично перевірених ідей та концепцій знайшла вже своє творче використання в сучасних умовах розвитку української держави, інша – вимагає подальшої розробки.

Установлено, що вивченню та творчому використанню зарубіжних взагалі, й американських зокрема, педагогічно-цінних ідей та досвіду компаративістики в сучасних умовах розбудови вітчизняної науки сприяли: створення при Інституті педагогіки НАПН України (1992 р.) групи з науково-педагогічної інформації з метою інформування педагогів щодо стану й тенденцій розвитку освіти та науки в зарубіжних країнах, лабораторії порівняльної педагогіки (з 1992 р.), відділу порівняльної педагогіки (з 2015 р.), підготовка лабораторією словника «Короткий енциклопедичний словник зарубіжних педагогічних термінів» і типової програми з курсу «Порівняльна педагогіка» (1995 р.), проведення науково-практичного семінару «Педагогічна компаративістика» (з 2010 р.), видання відділом хрестоматії «Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів» (2015 р.), виконання відділом таких проєктів, як: «Світглядний потенціал шкільної гуманітарної освіти в країнах ЄС та США» (2008–2011 рр.); «Забезпечення якості загальної середньої освіти у провідних країнах ЄС та США» (2012–2014 рр.); «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн ЄС та США» (2015–2017 рр.), програма імені Фулбрайта, яка почала діяти в Україні з 1992 року, видання фахової щоквартальної збірки «Порівняльно-педагогічні студії» (з 2009 р.), активна міжнародна діяльність ЗВО (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» та ін.), упровадження Міжнародного освітнього проєкту «Україна – США» (2011 р.), активна діяльність громадської організації «Україно-Американська асоціація працівників вищої школи» (Ukrainian – American association of College Educators). Певний інтерес для вітчизняних дослідників, як і для американських, становлять питання історії та методології порівняльно-педагогічних досліджень, модернізації освітнього простору, підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, гуманізації освіти, полікультурної освіти, її стандартизації тощо.

Отже, в сучасних умовах розвитку української держави вже широко використовуються педагогічно-цінні ідеї та досвід США, а саме: створюються спеціальні агенції, які вивчають проблеми порівняльної педагогіки; видаються журнали, посібники, підручники, присвячені питанням компаративістики; удосконалюються методологічні засади педагогічного компаративістики з метою її подальшого розвитку як самостійної галузі педагогічного знання; упроваджуються нові та вдосконалюються вже існуючі напрями проведення порівняльно-

педагогічних досліджень; здійснюється організація науково-практичних семінарів та конференцій з метою обміну педагогічно-цінними ідеями та досвідом; розвивається методологічна платформа досліджуваної галузі, а саме: використовуються методи як суспільних (історія, філософія, соціологія, психологія), так і економічних (статистика тощо) наук; широко впроваджуються до компаративістики соціологічні методи наукового пізнання (інтерв'ю, опитувальники, спостереження, контент-аналіз текстів тощо).

З'ясовано, що подальшого використання в сучасних умовах розвитку української держави потребують такі питання, як: залучення приватних осіб та асоціацій щодо розвитку та збагачення порівняльно-педагогічних досліджень; розробка нових програм, стандартів і визначення особливостей національної системи навчання й виховання з урахуванням провідних зарубіжних взагалі, й американських зокрема; дослідження нових освітньо-виховних моделей, що вимагатиме доповнення, переосмислення й формулювання нових закономірностей та принципів досліджуваної галузі; вимоги до особистих і професійних якостей дослідників; підходи науковців до визначення порівняльної педагогіки як науки та деякі інші.

Узагальнення результатів науково-педагогічного пошуку, аналіз джерельної бази дають підстави для таких **висновків**:

1. У дисертації відповідно до мети й завдань дослідження розкрито стан наукової розробки проблеми розвитку порівняльної педагогіки як науки в США в другій половині XX століття. Установлено, що означена проблема в історичній ретроспективі не була предметом наукового вивчення, що й зумовило науковий пошук у цьому напрямі.

2. На підставі структурного аналізу базових понять надано визначення провідної категорії – «порівняльна педагогіка як наука». У дослідженні під зазначеним терміном розуміємо самостійну галузь педагогічних знань, яка вивчає особливості та провідні тенденції розвитку освіти у різних регіонах світу. Доведено, що порівняльна педагогіка як наука має власний об'єкт, предмет, мету, завдання, принципи, закономірності, функції, методологічні засади, напрями організації досліджень.

3. До витоків порівняльної педагогіки як науки в США віднесено: зміцнення міжнародних зв'язків США з іншими державами; введення до наукового обігу терміну «порівняльна педагогіка»; активну діяльність американських науковців (Джон Гріском (J. Grissome), Александр Даллас Бейч (A. Dallas Bache), Вільям Гарріс (W. Harris), Хорас Манн (H. Mann), Генрі Барнард (H. Barnard), Кельвін Стоу (C. Stow) та ін.); проведення міжнародних наукових конгресів; видання спеціальних журналів у галузі освіти; заснування агенцій, які збирали і розповсюджували інформацію щодо стану міжнародної освіти; запровадження порівняльної педагогіки в університетську освіту як навчальної дисципліни; публікація перших підручників із порівняльної педагогіки; заснування Американської асоціації освітніх досліджень та відкриття дослідницьких інститутів і центрів у різних країнах світу; започаткування програм із порівняльної та зарубіжної педагогіки; діяльність різноманітних агенцій у галузі освіти; проведення щорічних зборів із порівняльної освіти тощо.

4. З урахуванням суспільно-політичних, соціально-економічних та організаційно-педагогічних чинників, що призвели до перегляду предмета, об'єкта, мети, завдань, методологічних засад, методів, теорій, принципів, підходів до порівняльної педагогіки як науки в США в другій половині XX століття науково обґрунтовано два етапи розвитку досліджуваного питань.

Перший етап (1950 – 1970 рр.) – етап визнання порівняльної педагогіки як науки в США, провідними тенденціями якого стали: прийняття низки нормативних документів щодо розвитку компаративістики; започаткування різноманітних інституцій; заснування кафедр при університетах, які займалися проблемами порівняльної педагогіки; публікація компаративістських видань; різноманітність підходів до визначення порівняльної педагогіки як самостійної галузі наукових знань; посилення зв'язків порівняльної педагогіки з іншими науками про людину; наявність суперечностей щодо визначення методологічних засад досліджуваної галузі; чітке визначення предмета, об'єкта, мети, завдань, закономірностей розвитку порівняльної педагогіки як науки; з'ясування її провідних принципів та напрямів організації порівняльно-педагогічних досліджень; використання емпіричних методів у галузі освіти; масове проведення педагогічних подорожей і спостережень.

Другий етап (1971 – 1999 рр.) – етап збагачення змісту порівняльної педагогіки як науки, що характеризувався такими тенденціями: вплив глобалізації та інтернаціоналізації на всі сфери людської діяльності; прийняття американським урядом нових законодавчих актів щодо розвитку освіти; розмежування термінів «інтернаціоналізація», «глобалізація», «порівняльна» і «зарубіжна педагогіка»; зростання міжнародних зв'язків; розширення мети, завдань, збагачення об'єкта і предмета порівняльної педагогіки; чітке визначення її суті, провідних функцій, підходів до проведення порівняльно-педагогічних досліджень; більш широке залучення до проведення порівняльної педагогіки методів наукового пізнання; розширення принципів та напрямів дослідження порівняльної педагогіки як науки.

5. На підставі вивчення прогресивних здобутків розвитку порівняльної педагогіки як самостійної галузі педагогічного знання в США на різних етапах досліджуваного періоду (друга половина XX століття) зроблено висновок, що одна група педагогічно цінних ідей та досвіду порівняльної педагогіки як науки вже отримала своє використання в українській освітній практиці, а саме: створення спеціальних агенцій, які вивчають проблеми порівняльної педагогіки; видання журналів, посібників, підручників, присвячених питанням компаративістики; удосконалення методологічних засад педагогічної компаративістики з метою її подальшого розвитку як самостійної галузі наукового знання; упровадження нових та вдосконалення вже існуючих напрямів проведення досліджень у галузі компаративістики; організація науково-практичних семінарів та конференцій з метою обміну педагогічно-цінними ідеями та досвідом; широке використання методів як суспільних (історія, філософія, соціологія, психологія), так і економічних (статистика тощо) наук; визначення загальних функцій, завдань, мети порівняльної педагогіки як науки тощо.

Подальшого вивчення і творчого використання потребують такі питання, як: залучення приватних осіб та асоціацій щодо розвитку та збагачення

порівняльно-педагогічних досліджень; розробка нових програм, стандартів і особливостей національної системи навчання й виховання з урахуванням зарубіжного досвіду взагалі, й американського зокрема; вивчення нових освітньо-виховних моделей, що сприятиме доповненню і формулюванню нових закономірностей, функцій, завдань, мети та принципів досліджуваної галузі; широке впровадження до компаративістики соціологічних методів наукового пізнання; виконання вимог, запропонованих Дж. Бірлессом, до науковців-компаративістів.

Досліджувана проблема є багатоаспектною й не вичерпується запропонованою працею. Подальшої уваги потребують питання змісту, форм і методів організації порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світу; порівняльний аналіз розвитку компаративістики в Україні та провідних країн світу на різних історичних етапах.

Основні результати дослідження відображені в таких публікаціях:

І. Наукові праці, у яких викладені основні результати роботи:

1. Садова Н. О. Визнання порівняльної педагогіки як науки в США (1950 – 1970-ті рр.). *Науковий огляд*, 2019. № 4 (57). С. 162-168.
2. Садова Н. О. Діяльність міжнародних агенцій у галузі освіти як чинник розвитку порівняльної педагогіки. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. Херсон : ХНТУ, 2013. Вип. 1 (8). С. 363-366.
3. Садова Н. О. До витоків становлення порівняльної педагогіки як науки в США. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. № 3 (262). С. 221-226.
4. Садова Н. О. Методологічні підходи до порівняльно-педагогічних досліджень в американській педагогічній думці. *Теорія та методика навчання та виховання*. Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. Вип. 41. С. 97-107.
5. Садова Н. О. «Педагогічні мандрівки» освітян XIX століття як чинник становлення компаративістики в США. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : КПУ, 2016. Вип. 50 (103). С. 42-46.
6. Садова Н. О. Періоди розвитку порівняльної педагогіки як науки у зарубіжній педагогічній думці. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. № 66-67. С. 216-220.
7. Садова Н. О. Уведення Болонського процесу в Україні. *Теорія та методика навчання та виховання*. Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2012. Вип. 31. С. 174-181.

II. Опубліковані праці апробацийного характеру:

8. Садова Н. Використання досвіду А. С. Макаренка за кордоном. *Педагогічна спадщина А. С. Макаренка*: матеріали студ. наук.-практ. конф., м. Харків, 27 берез. 2012 р. Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2012. С. 34-37.
9. Садова Н. Внесок А. С. Макаренка в розвиток педагогічної науки. *Педагогічна спадщина А. С. Макаренка. Мишуле і сучасність*: матеріали студ. наук.-практ. конф., Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2013. С. 92-95.
10. Садова Н. Всевітнє визнання ідей В. О. Сухомлинського. *Науково-виховна спадщина В. О. Сухомлинського: досвід та перспективи*: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 15 трав. 2012 р. Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2012. С. 28-31.
11. Садова Н. Методологія порівняльно-педагогічних досліджень. *Методологія сучасних наукових досліджень*: матеріали ІХ наук.-практ. конф. молод. учених, м. Харків, 25-26 жов. 2012 р. Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2012. С. 59-60.
12. Садова Н., Бекетова Ю. Розвиток порівняльно-педагогічної науки в США. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 12 грудня 2019 р. Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019. С. 288-292.
13. Садова Н. А. Модернізація системи вищої освіти України. *Личність. Образование. Общество. Формирование педагога будущего: от компетентности к самореализации*: матеріали Міждунар. науч.-практ. конф., Гродно, 29-30 ноября 2018 г. : в 2 ч. Гродно : ГУО «Гродненский областной институт развития образования», 2019. Ч. 2. С. 60-63.

АНОТАЦІЇ

Садова Н. О. Розвиток порівняльної педагогіки як науки в США (друга половина XX століття) – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки (011 – освітні, педагогічні науки). – ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», МОН України. – Старобільськ, 2020.

У дисертації здійснено цілісний аналіз розвитку порівняльної педагогіки як науки в США в другій половині XX століття; проаналізовано ступінь розробленості досліджуваної проблеми; визначено сутність і структуру базових понять дослідження; схарактеризовано вигоди та науково обґрунтовано етапи розвитку порівняльної педагогіки як науки в США в досліджуваний період – 1950 – 1970 рр. – етап визнання порівняльної педагогіки як науки; 1971 – 1999 рр. – етап збагачення змісту порівняльної педагогіки як науки; схарактеризовано внесок американських фахівців (Ф. Алтбах (Ph. Altbach), А. Андерсон (A. Anderson), Б. Барбер (B. Barber), Дж. Бірлдей (G. Bereday), В. Брікман (W. Brickman), У. Дуглас (W. Douglas), Р. Едвардз (R. Edwards), М. Екштейн (M. Eckstein), Е. Епштейн (E. Epstein), А. Казаміас (A. Kazamias), І. Кендел (I. Kandel), Б. Куяк (B.

Cook), Ф. Кумбс (Ph. Coombs), Р. Мур (R. Moore), Г. Ной (H. Noah), Р. Улх (R. Ulich), С. Хайт (S. Height), Дж. Холт (G. Holt) та ін.) у розробку провідних категорій порівняльної педагогіки як галузі наукового знання, визначення її методологічних засад, з'ясування зв'язків компаративістики з іншими науками про людину; виявлено провідні тенденції розвитку порівняльної педагогіки як науки в США в другій половині ХХ століття; визначено перспективи творчого використання американських ідей та досвіду в галузі компаративістики в умовах становлення національної освітньої стратегії в Україні.

Ключові слова: порівняльна педагогіка, наука, розвиток, США, тенденції, етапи.

Садовая Н. А. Развитие сравнительной педагогики как науки в США (вторая половина XX века). – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики (011 – образовательные, педагогические науки). – ДЗ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко», МОН Украины. – Старобельск, 2020.

В диссертации осуществлен целостный анализ развития сравнительной педагогики как науки в США во второй половине XX века; проанализирована степень разработки исследуемой проблемы; определены сущность и структура базовых понятий исследования; охарактеризованы истоки и научно обоснованы этапы развития сравнительной педагогики как науки в США в исследуемый период – 1950 – 1970 гг. – этап признания сравнительной педагогики как науки; 1971 – 1999 гг. – этап обогащения содержания сравнительной педагогики как науки; проанализирован вклад американских специалистов (Ф. Алтбах (Ph. Altbach), А. Андерсон (A. Anderson), Б. Барбер (B. Barber), Дж. Бирдей (G. Bereday), В. Брикман (W. Brickman), В. Дуглас (W. Douglas), Р. Эдвардс (R. Edwards), М. Экштейн (M. Eckstein), Е. Эпштейн (E. Epstein), А. Казамиас (A. Kazamias), И. Кендел (I. Kandel), Б. Кук (B. Cook), Ф. Кумбс (Ph. Coombs), Р. Мур (R. Moore), Г. Ной (H. Noah), Р. Улх (R. Ulich), С. Хайт (S. Height), Дж. Холт (G. Holt) и др.) в разработку основных категорий сравнительной педагогики как отрасли научного знания, определение ее методологических основ, установление связей компаративистики с другими науками о человеке; выявлено основные тенденции развития сравнительной педагогики как науки в США во второй половине XX века; определены перспективы творческого использования американских идей и опыта в области компаративистики в условиях становления национальной образовательной стратегии в Украине.

Ключевые слова: сравнительная педагогика, наука, развитие, США, тенденции, этапы.

Sadova N. O. The Development of Comparative Pedagogy as a science in the USA (the second half of the twentieth century) – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for the Degree of Ph.D. in Pedagogy, specialty 13.00.01 – General Pedagogy and History of Pedagogy (011 – Educational, pedagogical sciences). – State

Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University», Ministry of Education and Science of Ukraine. – Starobilsk, 2020.

The state of the scientific research of the problem of the development of comparative pedagogy as a science in the USA (the second half of the twentieth century) is revealed in the dissertation according to the purpose and tasks of the study. It is established in the historical retrospective that the identified problem was not the subject of scientific study, which led to a scientific search in this direction.

In the study, the concept of "comparative pedagogy as a science" means an independent branch of pedagogical knowledge, which studies the peculiarities and leading tendencies of the development of education in different regions of the world. It is proved that comparative pedagogy as a science has its own subject, object, purpose, tasks, principles, regularities, functions, methodological foundations, directions of scientific research.

It has been found that the origins of the idea of the development of comparative pedagogy as a science in the USA are connected with: beginning of foreign travels; strengthening of the international relations of the USA with other countries; introduction of the term "comparative pedagogy" to the scientific circulation; active work of American scientists (John Griscom, Alexander Dallas Bache, William Harris, Horace Mann, Henry Barnard, Kelvin Stow etc.); holding of international scientific congresses; publishing of special journals in the field of education; setting up of agencies aimed to collect and disseminate information on the state of international education; introduction of comparative pedagogy as a discipline into university education; publishing of the first textbooks on comparative pedagogy; the founding of the American Educational Research Association and the establishing of research institutes and centers around the world; launching programs in comparative and international pedagogy; activities of various agencies in the area of education; holding of annual comparative education meetings and more.

Two stages of the development of the issues under study were scientifically substantiated taking into account socio-political, socio-economic and organizational-pedagogical factors that led to the revision of the subject, object, purpose, tasks, methodological foundations, methods, theories, principles, functions, directions, approaches to comparative pedagogy as a science in the USA in the second half of the twentieth century.

It is established that the first stage (1950 – 1970) – the stage of recognition of comparative pedagogy as a science in the USA – was connected with: the adoption of a number of normative documents for the development of comparative studies; establishment of various institutions; the establishment of departments at universities that dealt with the problems of comparative pedagogy; publication of comparative issues; the diversity of approaches to define comparative pedagogy as an independent branch of scientific knowledge; strengthening relations of comparative pedagogy with other human sciences; discussion on the methodological foundations of the research area; clear definition of the subject, object, purpose, tasks, regularities of development of comparative pedagogy as a science; clarification of its leading principles and directions of organization of comparative-pedagogical researches; using empirical methods in the area of education; mass conducting of pedagogical trips and observations.

For the second stage (1971 – 1999) – the stage of content enrichment of comparative pedagogy as a science – includes: influence of globalization and internationalization on all spheres of human activity; the adoption by the US Government of new legislation on

educational development; differentiation of the terms "internationalization", "globalization", "comparative" and "international pedagogy"; further growth of international relations; expanding the purpose, objectives, enrichment of the object and subject of comparative pedagogy; clear definition of its essence, leading functions, approaches to carrying out comparative-pedagogical researches; wide involvement in comparative pedagogy of different methods of scientific knowledge; extension of principles and directions of organization of comparative-pedagogical researches.

The leading directions of comparative studies in the United States in the second half of the twentieth century are identified, namely: clarification of the essence of comparative pedagogy as a science; definition of its methodological principles; searching for effective models of educational organization; studying the educational status of developing countries; conducting of area-studies and linguistic research; identifying the factors that determined the state of education in a particular country; organization of cooperation in the area of development, planning and management of education; international dissemination of knowledge; organization of international exchange of students; studying the state of education in a multicultural society; organization of lifelong education, its diversification; modernization of teaching methods; studying the development of pedagogical science in foreign countries; peculiarities of training of pedagogical personnel, etc.

Based on the study of the progressive achievements of the theory and practice of the development of comparative pedagogy as an independent branch of pedagogical knowledge in the United States at different stages of the under study period (the second half of the twentieth century), it is concluded that one group of pedagogically valuable ideas and experience of comparative pedagogy as a science in Ukraine has already received educational practice, namely: the creation of specialized agencies that study the problems of comparative pedagogy; publication of journals, manuals, textbooks on comparative studies; improvement of methodological foundations of pedagogical comparative studies with the purpose of its further development as an independent branch of scientific knowledge; introduction of new and improvement of already existing directions of research in the area of comparative studies; organization of scientific-practical seminars and conferences with the purpose to exchange with pedagogically valuable ideas and experience, widespread use of methods both social (history, philosophy, sociology, psychology), and economic (statistics, etc.) sciences; defining common functions, tasks, goals of comparative pedagogy as a science, etc.

It is stated that following issues require further study and creative use: involvement of individuals and associations in the further development of comparative pedagogical research; development of new programs, standards of education and training, taking into account the American experience; the study of new educational models that will promote the addition and formulation of new regularities and principles of the studied area of pedagogical knowledge, the requirements for the scientist and some others.

Keywords: comparative pedagogy, science, genesis, USA, tendencies, stages.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0.9. Тир. 100 прим. Зам. № 279-20.
Підписано до друку 22.09.2020. Папір офсетний.

Надруковано з макету замовника у ФОП Бровін О.В.
61022, м. Харків, вул. Трішкєра, 2, корп.1, к.19. Т. (057) 758-01-08, (066) 822-71-30
Свідчення про внесення суб'єкта до Державного реєстру
видавців та виготовників видавничої продукції серія ДК 3587 від 23.09.09 р.

СТИЛЬ[®]
ИЗДАТ
ТИ ПО Г РА Ф І Я
www.stil-izdat.com